

CIRCUITS

PASSEJADES PER LA CIÈNCIA I LA HISTÒRIA A BARCELONA

02 →

DONES DE CIÈNCIA

DONES DE CIÈNCIA

Per a les dones, l'accés al món de la ciència ha estat sempre una tasca difícil i plena d'obstacles que calia superar. Tot i que al llarg dels temps s'han dedicat al guariment de les persones (com a metgesses, llevadores o farmacòlogues amb extraordinaris coneixements d'herbes medicinals), durant molt segles no se'ls va facilitar el camí cap a l'exercici d'aquestes disciplines.

Des del segle XIII, moment en què es crearen les primeres universitats, fins al segle XIX, a la majoria de països europeus les dones tenien prohibit l'accés a aquests ensenyaments oficials. Aquestes metgesses i científiques es transmetien els coneixements i les experiències de mares a filles o a veïnes, i fins i tot moltes foren perseguides i cremades a la foguera amb el qualificatiu de «bruixes». Creiem que és el moment de retre un petit homenatge a aquestes primeres científiques barcelonines.

La Casa de Maternitat o la Universitat de Barcelona foren algunes de les primeres institucions que van obrir les seves portes a les dones. Aquest circuit us ajudarà a conèixer el difícil camí que van haver de superar algunes de les nostres antecessores. Gràcies a elles, es van trencar algunes barreres de gènere que propiciaren l'avenç de la dona en el món científic.

Apropa't a elles, viu una història apassionant, apassiona't amb la seva història!

Durada de l'itinerari: **2 h 30 min**

Cronologia: **segles XIV-XX.**

1. METGESSES JUEVES A L'ÈPOCA MEDIEVAL.

Generalitat de Catalunya,
Façana del carrer Sant Honorat.

Tot i que les Corts de Cervera de 1359 havien prohibit específicament que jueus i dones exercissin la medicina, alguns reis de la Corona d'Aragó van oferir permisos especials per tal que determinades jueves poguessin professar aquesta pràctica.

Algunes d'aquestes jueves privilegiades van ser Reginó, una barcelonina autoritzada a practicar la medicina per Pere III el Cerimoniós, i Ceti, de València, metgessa que el mes de gener de 1368 va rebre un pagament important de la tresoreria de la reina pels seus serveis.

Abans de l'ocupació d'aquest edifici per part de la Generalitat (aleshores Diputació del General), els casals gòtics amb façana al carrer Sant Honorat havien estat habitatges particulars de diversos metges jueus del call de Barcelona.

2. METGESSES CRISTIANES A L'ÈPOCA MEDIEVAL.

Retaule de Santa Isabel i Sant Bartomeu de
la Catedral de Barcelona.

Pla de la Seu, s/n.

Al registre central de la dreta d'aquest retaule, datat l'any 1401 i obra del pintor Guerau Gener, hi ha una imatge de Santa Isabel en actitud de tenir cura dels leprosos.

A l'època medieval, la pràctica de la medicina no era exclusivitat de les dones jueves, sinó que també l'exerciren algunes cristianes. Malgrat que una majoria es dedicaven a fer de llevadores als parts, d'altres estaven autoritzades pel rei per practicar tot tipus de medicina.

Per exemple, Joan I va autoritzar les barcelonines Francesca, vídua del mariner Berenguer Ça Torre, i Blanca, esposa de Bernat de Bages, perquè poguessin administrar medecines a qualsevol malalt.

3. LES PRIMERES METGESSES UNIVERSITÀRIES.

Facultat Vella de Medicina-Col·legi de Cirurgia.

C/ Carme, núm. 47.

El Col·legi de Cirurgia, concebut conjuntament per l'arquitecte Ventura Rodríguez i el cirurgià Pere Virgili, va ser construït entre 1762 i 1764 a la vora del conjunt de l'Hospital de la Santa Creu. Aquest edifici va ser la seu de la primera Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona i la primera institució universitària que va acollir dones a les seves aules:

Maria Elena Maseras va ser la primera dona matriculada a la Facultat de Medicina de la Universitat de Barcelona, el curs 1872-73.

Dolors Aleu és considerada la primera llicenciada en medicina per la Universitat de Barcelona (20 d'abril de 1882) i també la primera doctora (6 d'octubre de 1882) de l'Estat.

Finalment, Martina Castells ostenta l'honor de ser la segona doctora en medicina de l'Estat (9 d'octubre de 1882).

4. CREU CASAS I SICART

(Barcelona, 1913).

Institut d'Estudis Catalans.

C/ Carme, núm. 47.

Creu Casas és considerada la introductora de la briologia (ciència que estudia una branca de la flora que inclou la molsa, entre d'altres espècies), a Catalunya i a l'Estat espanyol. Nascuda el 1913 a Barcelona, l'any 1972 esdevingué la primera catedràtica en Farmàcia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Amb la col·laboració de companys i alumnes, va endegar una brioteca (o herbari) per a la Facultat de Ciències de la UAB, que actualment reuneix més de 60.000 mostres.

Creu Casas ha obtingut un gran reconeixement nacional i internacional a la seva tasca. Entre d'altres, és membre de la Societat Catalana de Biologia de l'Institut d'Estudis Catalans. La seu actual de l'IEC es va construir el segle XVII per allotjar la Casa de la Convalescència, institució vinculada a l'Hospital de la Santa Creu.

5. ROSA SENSAT I VILÀ

(El Masnou, 1873-Barcelona, 1961).

CEIP Milà i Fontanals.

C/ dels Àngels, núm. 1.

Rosa Sensat és una figura cabdal de la renovació pedagògica a Catalunya. Estudià magisteri a l'Escola Normal de Barcelona i després es traslladà a Madrid per completar els seus estudis. Més tard, viatjà a Bèlgica, Suïssa, Alemanya, França i Anglaterra, països on entrà en contacte amb les noves tendències filosòfiques, psicològiques i pedagògiques del moment.

Quan va tornar a Catalunya, esdevingué directora de l'Escola del Bosc de l'Ajuntament de Barcelona (1914-30), i també del Grup Escolar Milà i Fontanals del Patronat Escolar de Barcelona (1930-39), que llavors ocupava aquest edifici. També fou directora pedagògica de l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona.

El Grup Escolar Milà i Fontanals, construït anys abans per Josep Goday, finalment fou inaugurat l'any 1931.

6. ROSA VIÑALS I LLADÓS

(Boixols, 1883-Barcelona, 1945).

Casa de la Maternitat i Expòsits.

C/ Ramalleres, núm. 17.

A banda de cirurgiana i llevadora de la Beneficència Municipal de Barcelona, Rosa Viñals va ser directora de la revista "La mujer y la higiene", que es començà a publicar l'any 1905 i entre la majoria dels seus col·laboradors tenia dones llevadores o cirurgianes. La higiene quirúrgica i de la llar eren alguns dels seus temes principals.

En aquest edifici, l'any 1853 es constituí la Casa Provincial de la Maternitat i Expòsits, institució en què treballaria Rosa Viñals, dedicada a l'atenció de mares solteres, criatures i expòsits. Les deficiències de l'edifici van provocar que, entre els anys 1884 i 1885, els nens i les nenes fossin traslladats a la nova seu, a l'actual barri de Les Corts, on s'inicià la història moderna de l'Hospital de la Casa de la Maternitat.

7. MARIA CAPDEVILA D'ORIOLA.

Pati de Ciències de la Universitat de Barcelona.
Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 585.

Maria Capdevila ingressà a la Facultat de Ciències Exactes, Físiques, Químiques i Naturals de la Universitat de Barcelona l'any 1924 i es va llicenciar en Ciències exactes amb un expedient brillantíssim quatre anys més tard. Després de ser becada a França durant nou mesos, el 1931 va esdevenir professora auxiliar d'Astronomia General i Física del Globus de la Facultat de Ciències de la Universitat de Barcelona, en aquest mateix edifici.

Elies Rogent va concebre aquesta seu universitària amb una planta en forma d'U i va col·locar-hi al centre les dependències universitàries més representatives: rectorat, paranimf, biblioteca, capella i sala de graus. Als extrems, se situaven les facultats de ciències i de lletres, configurades al voltant d'un pati en forma de claustre.

8. JULIANA MORELL

(Barcelona, 1594-Avinyó, 1653).

Paranimf de la Universitat de Barcelona.
Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 585.

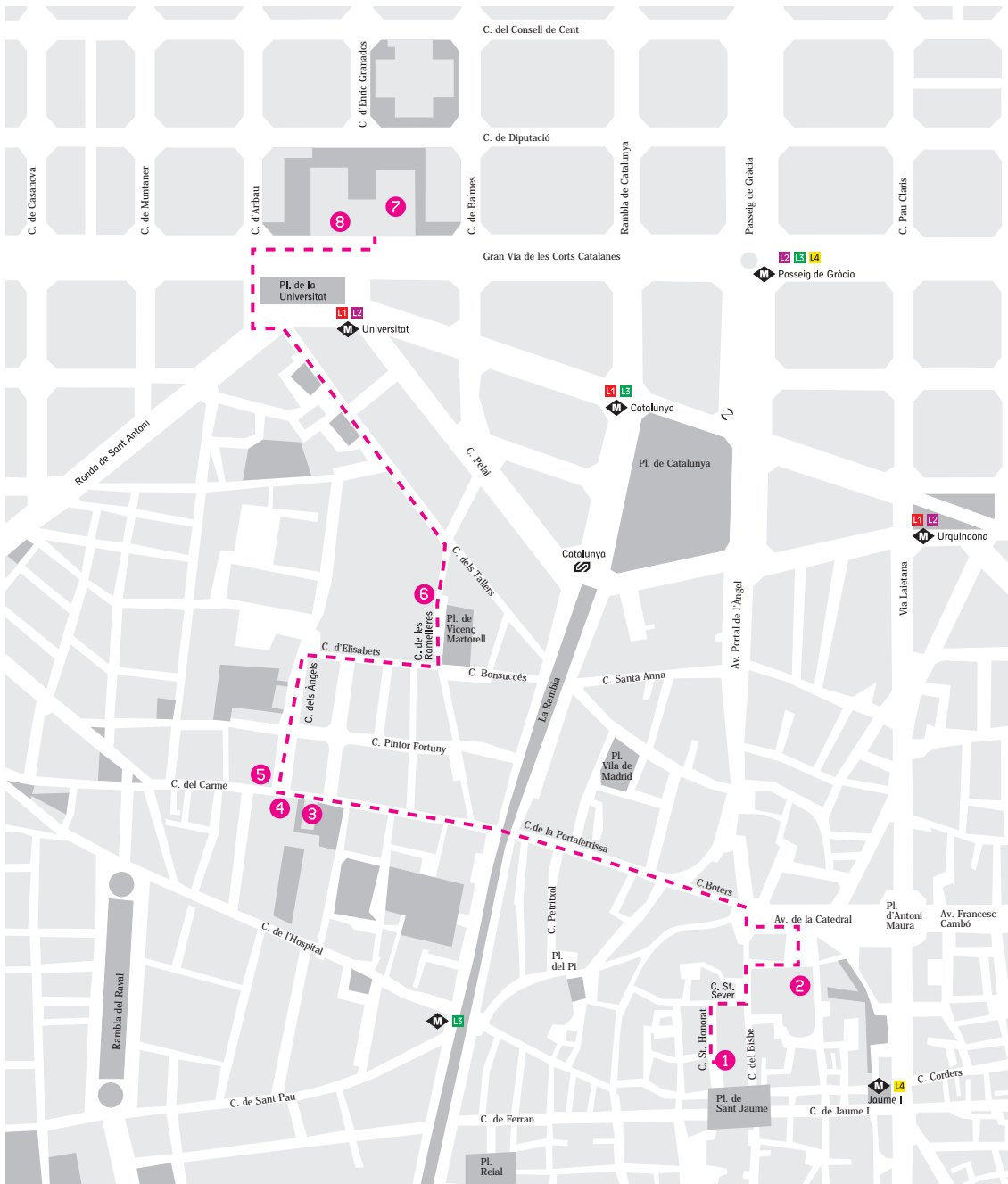

Fotografia: Universitat de Barcelona

Juliana Morell va néixer l'any 1594 al carrer de la Cendra de Barcelona. Des de ben petita, ja escrivia en llatí, grec i hebreu. Sembla que la família es va traslladar a Lió per problemes financers del pare, que era banquer. Allí va estudiar filosofia, física, dret civil i canònic. Més endavant, es va traslladar a Avinyó, on aconseguí el grau doctoral en dialèctica i ètica, l'agost del 1608, amb l'obra "Oració recitada davant Paulo V". El setembre d'aquell mateix any entrà al monestir dominicà de Santa Pràxedes, a Avinyó.

Seguint la moda dels neomedievalismes del moment, Elies Rogent va voler deixar una empremta neomudèjar (estil artístic del XIX que recupera les formes àrabs) en la decoració d'aquest paranimf.

Juliana Morell és l'única dona que apareix al paranimf de la Universitat de Barcelona.

1 METGESSES JUEVES A L'ÈPOCA MEDIEVAL.

Generalitat de Catalunya,
Façana del carrer Sant Honorat.

◆ Liceu
 🚶 14, 17, 19, 38, 46, 45, 59

2 METGESSES CRISTIANES A L'ÈPOCA MEDIEVAL.

Retaule de Santa Isabel i Sant Bartomeu de la Catedral
de Barcelona.

Pla de la Seu, s/n.

3 LES PRIMERES METGESSES UNIVERSITÀRIES.

Facultat Vella de Medicina-Col·legi de Cirurgia.
C/ Carme, núm. 45.

4 CREU CASAS I SICART

Institut d'Estudis Catalans.
C/ Carme, núm. 47.

5 ROSA SENSAT I VILÀ

CEIP Milà i Fontanals.
C/ dels Àngels, núm. 1.

6 ROSA VIÑALS I LLADÓS

Casa de la Maternitat i Exposits.
C/ Ramalleres, núm. 17.

7 MARIA CAPDEVILA D'ORIOLA.

Pati de Ciències de la Universitat de Barcelona.
Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 585.

8 JULIANA MORELL

Paranimf de la Universitat de Barcelona.
Gran Via de les Corts Catalanes, núm. 585.

◆ Universitat
 🚶 7, 9, 14, 16, 17, 24, 24, 38, 41, 42,
 50, 54, 55, 56, 58, 59, 63, 64, 55,
 56, 58, 59, 63, 64, 66, 67, 68, 91, 141

Aquests circuits són una aproximació a la història de la ciència i la tècnica de Barcelona. Són cinc propostes que us aproparan als carrers i els personatges de la ciutat que han participat en la seva evolució científica i l'han impulsada. "Circuita" per Barcelona!

**1. EUREKA! INVENTORS I DESCOBRIDORS
A BARCELONA**

2. DONES DE CIÈNCIA

**3. SALUT! DELS HOSPITALS MEDIEVALS
A LES INSTITUCIONS MÈDIQUES
ACTUALS**

**4. LES FONTS D'ENERGIA A LA CIUTAT
COMTAL: AIGUA, VAPOR I ELECTRICITAT**

**5. XIFRES I LLETRES. L'ENSENYAMENT
I LES AGRUPACIONS CIENTÍFIQUES**